

Типологічне зіставлення головних персонажів романів Івана Багряного та Джорджа Орвелла дає змогу говорити, що кожен із героїв є своєрідним втіленням «концепції вільної людини» відповідного письменника, а його історія дає змогу побачити вплив різноманітних життєвих обставин та її можливість залишитися собою, еволюціонувати чи навпаки деградувати. Більшість героїв Джорджа Орвелла залежать від економічних та соціальних факторів, суспільних умовностей та упереджень, а їх статус визначається на рівні «конформіст-нонконформіст». Зовнішня свобода та свобода дії персонажів значною мірою визначаються їхньою здатністю реалізувати внутрішню свободу. Кожному із літературних героїв Джорджа Орвелла бракує свободи у певному її аспекті, саме тому жодного із них не можна назвати «вільним». Британець зумисне зображає недосконалих, багато в чому не схожих між собою героїв, яких об'єднує трагізм внутрішньої чи зовнішньої залежності та боротьба за волю. У романістиці Івана Багряного основним фактором зовнішнього впливу є політичний. Він обмежує можливість самореалізації та самоідентифікації героїв, але не здатен вплинути на їх внутрішню свободу. Персонажі українського автора належать до одного типу – переважно це цілісні особистості, котрі борються за право залишатися такими навіть за несприятливих обставин. Подібна схожість протиставляється різноманіттю Джорджа Орвелла. Втім попри цю типологічну відмінність на рівні характеротворення варто зауважити, що герої обох авторів є носіями базових моральних та суспільних цінностей, серед котрих найчастіше домінує саме прагнення свободи, що і визначає їхню подібність. Іван Багряний та Джордж Орвелл використовують своїх героїв у ролі «лакмусових папірців», чия поведінка та особливості світогляду дозволяють робити висновки про можливість існування повністю вільної особистості у конкретних умовах. Саме тому вони іноді навмисне застосовують прийом контрасту, демонструючи віддаленість того чи іншого персонажу від авторського ідеалу.

Відмінною рисою романістики письменників є здатність їх персонажів до змін. Герої Івана Багряного досить близькі до ідеалу «вільної людини». Вони вирізняються на високою ідейністю, твердістю характеру, моральністю та прагненням свободи. Із розвитком сюжету герої українського автора проявляють найкращі риси, долають фізичні та моральні перешкоди, але за своєю суттю залишаються незмінними. У творах Джорджа Орвелла, навпаки, спостерігається тенденція персонажів якісно еволюціонувати: вони розкривають себе із невідомих сторін, приходять до несподіваних висновків, змінюються у процесі боротьби за власну свободу. У цьому полягає одна із найбільших типологічних відмінностей у творчості авторів. Ще однією характерною рисою персонажів Івана Багряного є ототожнення власної свободи із національною. У Джорджа Орвелла дана проблема не знаходить свого прямого відображення у більшості творів. Його персонажі більше залежать від соціально-економічних та психологічних факторів впливу.

Загалом Іван Багряний та Джордж Орвелл обирають протилежні методи художнього втілення власної «концепції вільної людини». Герої Івана Багряного сміливо можуть слугувати зразками для наслідування, оскільки виступають носіями основних моральних цінностей цілого людства та українського народу зокрема, персонажі Джорджа Орвелла часто є «антигероями» і демонструють «як робити не треба». Тобто автор акцентує важливість свободи, демонструючи наслідки її відсутності. Втім обидва письменники, користуючись різними засобами, доходять одного висновку та зображають волю людини як одну із найбільших цінностей, котрі визначають особистість, і за яку варто боротись.

Література:

1. Багряний І. Людина біжить над прірвою : Роман / Багряний І. Вибрані твори. Т. 2. – К. : Юніверс, 2006. – С. 5–378.
2. Багряний І. Огненне коло: Повість / Багряний І. Вибрані твори. Т. 2. – К. : Юніверс, 2006. – С. 378–526.
3. Багряний І. Розгром: Повість-вертеп / Багряний І. Вибрані твори. Т. 2. – К. : Юніверс, 2006. – С. 527–652.
4. Багряний І. Сад Гетсиманський / Іван Багряний. – К. : Наукова думка, 2001. – 548 с.
5. Багряний І. Тигролови: роман / Іван Багряний; післямова Ніни Бернадської. 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2012. – 308 с. : іл. – (Класна література).
6. Балаклицький М. «Нова релігійність» Івана Багряного : Монографія / М. Балаклицький. – К. : Смолоскип, 2005. – 167 с.
7. Войчишин Ю. Іван Багряний. Літературно-бібліографічна студія / Ю. Войчишин / Українська вільна академія наук. Серія Література. Ч. 10. – Вінніпег, Оттава, 1968. – 90 с.
8. Сподарець М. П. Іван Багряний – романіст (Проблематика та жанрово-стильова своєрідність) [Текст] : автореф. дис. канд. філол. наук. 10.01.01 – українська література / Сподарець Михайло Павлович; Національна Академія наук України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. – К., 1997. – 20 с. – укр.
9. Шугай О. Іван Багряний: нове й маловідоме. Есеї, документи, листи, спогади, нотатки, факти. Кн. 1. / О. Шугай. – К. : Смолоскип, 2013. – 960 с. + 48 іл.
10. Cavendish Dominic. Coming Up For Air Revisted: Orwell, England and the Idea of Escape. [Електронний ресурс] / Dominic Cavendish. – January 2010. – Режим доступу : www.finlay-publisher.com
11. Cavendish Richard. Publication of 1984, Published in History Today Volume: 49 Issue: 6 1999. [Електронний ресурс] / Rachel Halliburton. – Режим доступу : <http://www.historytoday.com/richard-cavendish/publication-1984>
12. Halliburton Rachel. Casting a modern eye on Orwell's A Clergyman's Daughter. [Електронний ресурс] / Rachel Halliburton. – Режим доступу : <http://www.orwellsociety.com/2012/03/06/casting-a-modern-eye-on-a-clergymans-daughter/>
13. Orwell G. Burmese Days; A Clergyman's Daughter [Електронний ресурс] / G. Orwell. – Режим доступу : <https://ebooks.adelaide.edu.au/o/orwell/george/o79b/index.html>
14. Orwell G. Coming Up for Air, Shooting an Elephant. [Електронний ресурс] / George Orwell // Politics and Letters. – Режим доступу : <http://orwell.ru/index>
15. Orwell G. Keep the Aspidistra Flying. [Електронний ресурс] / G. Orwell. – Режим доступу : <http://georgeorwellnovels.com/books/keep-the-aspidistra-flying/>
16. Orwell G. Nineteen Eighty-Four / G.Orwell. – London : Penguin Books, 1989. – 328 p.

УДК 800.855:81'25

І. Б. Кондратюк,

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир

КОНФЛІКТНИЙ ДИСКУРС ЯК СЕРЕДОВИЩЕ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ СИТУАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДИСБАЛАНСУ

У статті проаналізовано конфліктний дискурс як середовище актуалізації комунікативної ситуації психологічного дисбалансу в прагматичному, інтерактивному та дискретному аспектах. З'ясовано онтологічні характе-

ристики конфліктного дискурсу як акту комунікативної поведінки конфронтаційного характеру, що призводить до руйнації психологічного балансу учасників комунікації. Досліджено комунікативну ситуацію психологічного дисбалансу як реалізацію напруження психо-емоційної сфери учасників комунікативної інтеракції.

Ключові слова: конфліктний дискурс, конфлікт, психологічний дисбаланс.

CONFLICT DISCOURSE AS THE ENVIRONMENT ACTUALIZING THE COMMUNICATIVE SITUATION OF PSYCHOLOGICAL MISBALANCE

The paper is dedicated to the analyses of the conflict discourse as the environment for the communicative situation of psychological imbalance development. The conflict discourse constitutes the main stay of our investigation in pragmatic, interactive and discrete aspects. The ontological characteristics of the conflict discourse as an act of confrontational communicative behavior triggering the psychological imbalance development are raised from those of the communicative situation of the conflict.

To go deep into the linguistic realm of the conflict, the psychological underpinning of the concept based on the notions of «confrontation», «collision», «contradiction», «needs», «interest», «person» and «society» is being explored. The noted notions throw the light on the conflict discourse as constituted of confrontational communicative acts, the participants of which tend to influence the behaviour or way of thinking of the opposite side by means of verbal and/or nonverbal communicative components in the interactional environment.

The psychological imbalance emerges from the research as an opposition of «balance : imbalance». Balanced state exists when the amplitude of the dynamic characteristics of the subjects remains unchangeable during the process of communication. The state of the psychological imbalance is produced when the amplitude of the dynamic characteristics of the subjects alters, embodying the perlocutionary effect of the communicative act.

Key words: conflict discourse, conflict, psychological imbalance.

КОНФЛИКТНЫЙ ДИСКУРС КАК СРЕДА АКТУАЛИЗАЦИИ КОММУНИКАТИВНОЙ СИТУАЦИИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ДИСБАЛАНСА

В статье проанализировано конфликтный дискурс как среду актуализации коммуникативной ситуации психологического дисбаланса в прагматическом, интерактивном и дискретном аспектах. Определены онтологические характеристики конфликтного дискурса как акта коммуникативного поведения конфронтационного характера, что ведет к нарушению психологического баланса партнеров общения. Исследована коммуникативную ситуацию психологического дисбаланса как реализацию напряжения психо-эмоциональных показателей участников коммуникативной интеракции.

Ключевые слова: конфликтный дискурс, конфликт, психологический дисбаланс.

Постановка проблеми. Антропоцентрична парадигма сучасного мовознавства уже давно залучає результати наукових розвідок із міждисциплінарного простору як рушійну силу лінгвістичної науки. Конфлікт у мовознавчому розрізі, комунікативний акт конфронтації та конфліктний дискурс уже були досить ґрунтовно проаналізовані вітчизняними та зарубіжними вченими. Конфліктний дискурс виступає сприятливим середовищем розвитку психологічного дисбалансу учасників комунікації, що в сьогоденній мовознавчій науці залишається відкритим питанням з подальшою перспективою розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження поняття «конфлікту» як суперечності, протистояння, боротьби знаходить своє відображення у психологічних розвідках, енциклопедіях та словниках: В. В. Давидова, О. В. Запорожця, Б. Ф. Ломова, А. В. Петровського та М. Г. Ярошевського, В. П. Зінченка та Б. Г. Мещерякова та ін.. Лінгвістика звертається до аналізу конфлікту в комунікативній ситуації та конфліктного дискурсу у наукових працях: І. Є. Фролової, Ю. В. Косенка, Н. В. Грішиної, Б. І. Хасана, Н. А. Білоус, С. М. Смелянов, А. Я. Анцупов та ін.

Метою нашої розвідки виступає дослідження онтологічних характеристик конфліктного дискурсу в розрізі руйнації психологічного балансу одного або усіх учасників мовленнєвої взаємодії, що обумовлює ряд завдань: 1) вивчити сутність понять «конфлікт» та «психологічний дисбаланс» у психологічному та лінгвістичному просторах; 2) охарактеризувати конфліктний дискурс як сприятливого середовища розвитку комунікативної ситуації психологічного дисбалансу.

Вклад основного матеріалу. Поняття конфлікту досліджувалось вченими ще з античних часів. Так, давньогрецький філософ Анаксимандр вперше розглянув зовнішні прояви боротьби протилежностей (конфлікту) як поступального руху уперед; Платон звернув увагу на внутрішні особливості конфлікту як двох начал, які відрізняються одне від одного: розумного і нерозумного або охочого [5]. Мультикомпонентна структура конфлікту (сторони, предмет, мотиви, конфлікту) призвела до появи великої кількості визначення самого поняття. Слово «конфлікт» (від латинського «conflictus» – зіткнення) у різних сучасних словниках та енциклопедіях трактується на основі зовнішнього (битва, війна, затяжна боротьба між декількома групами; зіткнення ідей, вподобань, інтересів приватних осіб) або внутрішнього фактору (стан внутрішньої дисгармонії, психічної боротьби одночасно функціонуючих взаємовиключних бажань, імпульсів, тенденцій).

Психологічні дослідження поняття «конфлікт» передують лінгвістичним. «Психологічний словник» за редакцією В. В. Давидова, О. В. Запорожця, Б. Ф. Ломова та ін. визначає конфлікт як суперечність, яку важко розв'язати і яка пов'язана з гострими емоційними переживаннями, а як форми конфлікту називає внутрішньоособистісні, міжособистісні та міжгрупові конфлікти. Якщо звернутися до психологічного словника за редакцією А. В. Петровського та М. Г. Ярошевського, то у ньому конфлікт розглянуто як зіткнення протилежно спрямованих цілей, інтересів, позицій, думок чи поглядів опонентів чи суб'єктів взаємодії. Якщо звернутися до «Психологічного словника» за редакцією В. П. Зінченка та Б. Г. Мещерякова, то у ньому це поняття відсутнє [там само].

Ряд дослідників зазначають, що в основі конфлікту лежить протиріччя, протистояння або зіткнення двох або більше суб'єктів. Так, Н. В. Грішина визначає конфлікт як протистояння двох сторін, що проявляється у активності залучених сторін, спрямованій на подолання протиріч [4, с. 17]. А. Я. Анцупов розглядає конфлікт як найбільш гострий спосіб вирішення протиріч, який виникає на тлі негативних емоцій і виражається протидією суб'єктів комунікації [1, с. 8]. М. В. Цюрупа доповнює визначення поняття конфлікт А. Я. Анцупова напруженням емоційно-вольової сфери суб'єктів протидії [10, с. 45]. А. М. Бандурка зазначає, що конфлікт – це зіткнення протилежно спрямованих цілей, інтересів, позицій, думок суб'єктів взаємодії; це протиріччя, що виникає між людьми у зв'язку із вирішенням питань соціального життя [2, с. 20].

Українські вчені Г. В. Ложкін та Н. І. Пов'якель розглядають конфлікт як зіткнення різноспрямованих сил (цінностей, інтересів, поглядів, цілей, позицій) суб'єктів – сторін взаємодії, наголосуючи на тому, що поняття різноспрямованості ширше за розуміння протилежності спрямованості, що дає можливість зняти обмеження розуміння проблеми та усунути елемент антагонізму [5].

Відомий дослідник Б. І. Хасан визначає конфлікт як таку специфічну організованість діяльності, у якій суперечність утримується в процесі його вирішення. С. М. Смелянов визначає конфлікт як відношення між суб'єктами соціаль-

ної взаємодії, яке характеризується їхнім протиборством на основі протилежно спрямованих мотивів чи суджень [6]. А. Я. Анцупов та А. І. Шипілов визначають конфлікт як найбільш деструктивний спосіб розвитку та завершення значущих суперечностей, які виникають у процесі соціальної взаємодії, а також боротьбу підструктур особистості [1, с. 32].

Конфліктна поведінка не вважається нормою, а є виключенням у правилах спілкування індивідів. Усвідомлення конфронтаційності як негативного явища спілкування можна вважати передумовою формування домінантних рис комунікативної поведінки, характерної для лінгвокультурної спільноти [9, с. 78–79]. Проте, з огляду на те, що конфлікт як мовне явище супроводжує індивіда на протязі усього життя в усіх його проявах, концентрується у внутрішньому світі й відображується у зовнішньому, то конфлікт видається не відхиленням від норми, а природною варіативністю комунікативного процесу.

Онтологічні характеристики комунікативної ситуації розвитку конфлікту досліджувалися багатьма вченими. Зокрема Ю. В. Косенко називає визначальною рисою конфлікту його кумулятивний характер: кожна агресивна дія призводить до агресивнішої дії у відповідь [7, с. 61]. Ми дозволимо собі не погодитися з даним твердженням з огляду на те, що розвиток конфліктної комунікативної ситуації обумовлений перлокутивною метою, що переслідується опонентами, та застосуванням ними спеціально-сформованої, унікальної для кожного окремого випадку, послідовності комунікативних засобів, що оформлюються у комунікативні тактики та стратегії. Обрана суперником тактика кооперативності для локалізації конфлікту чи тактика конфронтації для його подальшої ескалації визначить застосування неагресивної чи агресивної комунікативної дії відповідно. Отже, якісні та кількісні (протяжність в часі) характеристики комунікативної ситуації розвитку конфлікту прямо залежать від намірів учасників спілкування.

Рушійною силою конфлікту виступають як внутрішні, так і зовнішні суперечності, протилежності або протиріччя. З нашої точки зору, конфлікт є явище багатопланове, в якому поверхневий або вторинний шар (зовнішні суперечності) є надбудовою на нижньому або первинному шарі (внутрішні суперечності). Обидва шари перебувають у тісній взаємодії і чинять прямий вплив один на одного, але саме первинний пласт (прагнення, емоції, воля, досвід та ін.) є вирішальним у психофізичному розвитку особистості та її здатності керувати комунікативною ситуацією конфлікту.

Успішність комунікативного процесу визначається його функціональним аспектом: ефективністю та дієвістю. Ефективність та дієвість комунікативного процесу як здатність учасників комунікації до досягнення згоди та встановлення контакту досягається за допомогою застосування визначеної організації комунікативного процесу: послідовності тактик, стратегій, методів, способів вираження думки, почуттів, комбінації вербальних та невербальних засобів спілкування.

Неефективним комунікативний процес вважається у випадку виникнення імпліцитного або експліцитного конфлікту між учасниками комунікації як незавершеного або перерваного процесу спілкування. Вслід за Ю. В. Косенко ми розглядаємо конфлікт через протистояння між індивідами або ідентичними групами індивідів на основі незадоволення загальнолюдських потреб (конфлікт потреб), інтересів (конфлікт інтересів) [7, с. 58–59]. Проте варто зазначити, що штучне створення комунікативної ситуації конфлікту може виступати метою, що переслідує продуцент – у даному випадку такий комунікативний процес вважатиметься успішним з токи зору продуцента та неуспішним з точки зору реципієнта. Дослідження дискурсивного розгортання комунікативної ситуації руйнації психологічного балансу передбачає врахування комунікативної позиції і продуцента, і реципієнта повідомлення.

Взаємини комунікантів у комунікативній ситуації позначеної конфліктними стосунками учасників спілкування містять соціальну складову (сукупність взаємодій між індивідами, котрі утворюють суспільну ієрархію) та психологічну складову (в різному ступені усвідомлювані об'єктивні переживання, що ґрунтуються на різноманітних станах осіб, що взаємодіють між собою, й психологічних особливостях цих осіб) [9, с. 68]. Соціальна та психологічна складові перебувають у тісній взаємодії і є взаємозалежними, тому вважаємо доцільним зазначити, що комунікативна ситуація конфлікту характеризується соціально-психологічною складовою, яка визначає застосування певного набору вербальних та невербальних компонентів для здійснення комунікативної мети учасниками спілкування. Вербалізовані соціально-психологічні складники комунікантів вступають у конфлікт на основі протиріччя, яке у комунікативній ситуації даного типу виконує системотворчу функцію.

Комунікативна ситуація конфлікту видається як ситуація, у якій одна зі складових змінює свої кількісні чи якісні значення, що призводить до загострення стосунків між конфліктуючими сторонами [7, с. 61]. Комунікативна ситуація позначена руйнацією психологічного балансу одного, декількох або усіх учасників інтеракції відбувається на основі імпліцитно або експліцитно вираженого конфлікту.

Слідом за Фріцом Гайдером, Вертгаймером та Кьюлером ми ототожнюємо стан балансу зі стан гармонії [11]. Кожен індивід відчуває потребу гармонії елементів, що належать до однієї системи та один одному: індивід потребує відповідності очікуваного та передбачуваного ним стану речей до подій, безпосереднім учасником яких він виступає. На протигагу, невідповідність очікуваного та передбачуваного стану речей щодо зазначених подій викликає збудження когнітивно-емоційної сфери індивіда і призводить до руйнації його психологічного балансу. У такому випадку видається доречним досліджувати психологічний дисбаланс у опозиції «баланс : дисбаланс». Стан психологічного балансу розглядається нами як стан відносного спокою, гармонії, рівноваги, стабільності амплітуди динамічних показників психо-емоційної сфери індивіда у конкретній ситуації комунікативної інтеракції, а стан психологічного дисбалансу досліджується як зміна зазначених показників.

Комунікативна ситуація конфлікту, у якій розгортається дискурсивна гра продуцента спрямована на руйнацію психологічної рівноваги реципієнта, характеризується емоціогенністю: адресат своїми діями створює передумови для розпізнання його власних емоцій (зневага, агресія, роздратування, тощо), що провокує вихід комунікативного партнера із психологічної рівноваги. Емоціогенність у референтній ситуації є первинною щодо емоційності, як категорійної ознаки комунікативної ситуації, позначеної руйнуванням психологічної стабільності адресанта: результат розвитку такої ситуації (стрес, конфлікт, роздратування) викликає в учасників комунікативної ситуації ряд емоцій, експліцитно або імпліцитно виражених.

Беручи до уваги визначення поняття «дискурс» як комунікативної події, що відбувається між реципієнтом і продуцентом у визначеному часо-просторовому контексті, як актуально-відтвореного продукту комунікативної події, що інтерпретується реципієнтами та як окремого жанру, цілком правомірним видається говорити про існування конфліктного дискурсу.

Конфліктний дискурс є комунікативною подією конфронтаційного характеру, яка відбувається між індивідами, між ідентичними або різними групами індивідів, що переслідують взаємовиключні цілі та застосовують для цього специфічний набір комунікативних засобів. Зазначений специфічний набір комунікативних засобів (на абстрактному рівні – текст) актуалізується адресатом (агресором) та інтерпретується адресантом (жертвою). Відповідно до обраного кооперативного або конфронтаційного типу поведінки, учасники конфліктного дискурсу обирають необхідні діалогічні ролі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Конфліктний дискурс постає у вигляді специфічного когнітивно-семантичного явища процесуального характеру, що реалізується як зіткнення протилежних комунікативних цілей учасників комунікації і призводить до напруження психо-емоційної сфери комунікантів. Сутність конфліктного дискурсу полягає у створенні сприятливого середовища для втрати психологічної рівноваги комунікантів: відбуваються різкі зміни середньостатистичних психо-емоційних характеристик індивіда як реакції на застосовані щодо нього комунікативних засобів протилежною стороною. Отже, можна зробити висновок, що конфліктний дискурс є сприятливим середовищем розвитку комунікативної ситуації руйнації психологічного дисбалансу одного, декількох або усіх учасників комунікації.

Варто зазначити, що відображення конфлікту у зовнішньому світі, тобто його актуалізація як особливого психологічного стану людини (втрата психологічної рівноваги) не є абсолютним явищем і часто носить імпліцитний характер, що обумовлюється рядом контекстуальних обставин (зовнішні: виконання визначених соціальних ролей, що регламентують застосування визначених комунікативних засобів та внутрішні: особисті психофізичні суперечності, що ускладнюють або не уможливають ефективне завершення процесу інтеракції).

Література:

1. Анцупов А. Я. Конфликтология в схемах и комментариях / А. Я. Анцупов, С. В. Баклановский. – СПб. : Питер, 2005. – 288 с.
2. Бандурка А. М. Конфликтология / А. М. Бандурка, В. А. Друзь. – Харьков : Фортуна-перс, 1997. – 356 с.
3. Василюк Ф. Е. Конфликт / Ф. Е. Василюк // Психология конфликта : [хрестоматия] ; [сост. и общ. ред. Н. В. Гришиной]. – СПб. : Питер, 2001. – С. 275–277.
4. Гришина Н. В. Психология конфликта / Н. В. Гришина. – СПб. : М. : Х. : Минск : Питер, 2003. – 400 с.
5. Долинська А. В. Психологія конфлікту: навч. пос. [Електронний ресурс] / А. В. Долинська, А. П. Матяш-Заяц. – Каравелла. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/imag/psih/dol_pskon/_title.jpeg.
6. Смеляненко Л. М. Конфліктологія. [Електронний ресурс] / Л. М. Смеляненко [за заг. ред. Петюх В. М.; Смеляненко Л. М.; Торгова Л. В.] // Библиотека online. – К. : КНЕУ, 2003. – 315 с. – Режим доступу : <http://readbookz.com/book/214/8121.html>.
7. Косенко Ю. В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. / Ю. В. Косенко. – Суми : Сумський державний університет, 2011. – 187 с.
8. Фролова І. С. Вербалізований конфлікт в контексті культури. [Електронний ресурс] / І. С. Фролова // Вісник СумДУ. – 2006. – № 11 (95). – Том 2. – С. 77–82. – Режим доступу : [http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2006/11\(95\)2/14_Frolova.pdf](http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2006/11(95)2/14_Frolova.pdf).
9. Фролова І. С. Конфронтація як різновид міжособистісної взаємодії. / І. С. Фролова // Вісник ХНУ. – 2010. – № 928. – С. 68–74.
10. Цюрупа М. В. Основи конфліктології та теорії переговорів / М. В. Цюрупа – К. : Кондор, 2004. – 172 с.
11. Christian S. Crandall, Paul J. Silvia, Ahogni Nicolas N'Gbala, Jo-Ann Tsang, Karen Dawson. Balance Theory, Unit Relations, and Attribution : The Underlying Integrity of Heiderian Theory. [Електронний ресурс] / Crandall, C. S., Silvia, P. J., N'Gbala, A., Tsang, J., & Dawson, K. // Review of General Psychology. – 2007. – P. 12–30. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apa.org/journals/gpr/>.

УДК 811.81'373

К. А. Корнієць,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ПРОНИКНЕННЯ АРАБСЬКИХ РЕЛІГІЙНИХ ТЕРМІНІВ У ТУРЕЦЬКУ МОВУ

У статті досліджується релігійна лексика арабського походження в турецькій мові. Новітні приклади арабізмів в турецькій мові дозволяють уточнити особливості даного процесу в лексичній системі сучасної турецької літературної мови, виявити те, як арабські запозичення відображають зміни, що відбулися в турецькій дійсності та ментальності.

Ключові слова: арабізм, запозичення, етимологія, словниковий склад.

PENETRATION OF RUSSIANMS RELIGIOUS TERMS IN TURKISH LANGUAGE

During the last few centuries, Turkish language was undergone significant influence of Persian and Arabic languages, and therefore the amount of words borrowed from these languages, sometimes reaches 80% of the Turkish language. Therefore the religious lexicon of Arabic origin in the Turkish language is becoming interested nowadays and investigated in this article. Recent examples of Arabisms in Turkish language allow to specify features of this process in the lexical system of modern Turkish literary language, reveal how Arabic borrowings reflect the changes in the Turkish reality and mentality. The whole complex of the Arab religious vocabulary was found on the basis of a special search and lexicographical works. The percentage of religious Arabisms, which were included in the Turkish language were presented for the first time in a considerable amount, new sources for some words, proving their true origin were established, the degree of applicability of Arabism in the modern Turkish language were also classified for the first time. Neologisms with ancient Turkic bases were created for some concepts. The methodological base of research is based on the principles of historicism scientific objectivity of the system approach in the presentation of the facts of linguistic processes and phenomena.

Key words: Arabisms, borrowing, etymology, vocabulary.

ПРОНИКНОВАНІЕ АРАБСКИХ РЕЛИГИОЗНЫХ ТЕРМИНОВ В ТУРЕЦКИЙ ЯЗЫК

В статье исследуется религиозная лексика арабского происхождения в турецком языке. Новейшие примеры арабизмов в турецком языке позволяют уточнить особенности данного процесса в лексической системе современного турецкого литературного языка, выявить то, как арабские заимствования отражают изменения, произошедшие в турецкой действительности и ментальности.

Ключевые слова: арабизмы, заимствования, этимология, словарный состав.

Турецька мова – одна з тюркських мов, офіційна мова Туреччини. Турецькою розмовляють від 80 до 100 мільйонів людей. Турецька мова в Туреччині є рідною для 60 млн. осіб, або для майже 80% населення країни. Рідною її вважають 177 тис. осіб на Кіпрі й близько 128 тис. в Греції.

Сучасна турецька мова походить зі староанатолійсько-тюркської мови огузо-сельджуцьких східних тюркських племен, що в давнину населяли Середню Азію, а в VIII-X століттях були витіснені звідти конкуруючими уйгурськими (також тюркськими) племенами на захід і заселили до XI-XII століття Анатолійський півострів.

Протягом останніх декількох століть турецька мова зазнала суттєвого впливу перської та арабської мов, у зв'язку з чим кількість запозичених з цих мов слів сягала часом 80% турецької лексики. До XX століття існувала літературна мова